

Sipos Lajos

Marosvásárhelyi
MESÉLŐ HÁZAK

DIFPRESCAR
Marosvásárhely

működik. 1946-ban hangosan beszélő emberek járkáltak palotája udvarában. Csiky Emil kérdésre elmondták, hogy a ház szövetkezetesítéséről tárgyalnak. Csiky Emil egy szót sem szólt, elkeseredetten fölment szobájába és négy nap múlva meghalt.

Köszönetet mondok az értékes adatokért Csiky Emil 87 éves fiának, Ferencnek, aki jól emlékszik a régiekre és Szabó Károly volt egyetemi könyvtáros barátomnak, Csiky Emil egyik unokájának.

A SAS GYÓGYSZERTÁR

Győzelem tér 35. szám

Szemben a volt Városházával, a Győzelem tér 35. szám alatt egyemeletes, díszített, homlokzatú, négyablakos századforduló előtt épített ház áll. Széles erkélyére kétablakos ajtón lehetett kijutni, nézni az ünnepi felvonulásokat. A nagy kapu egyik oldalán hajdanában biztosító társaság, a másik oldalán kenyeres üzlet volt. Az emeleten kényelmes, mellékhelyiségekkel ellátott lakás található. Ma, az utca felé a földszinten gyógyszerár és rövidáru kereskedés működik.

Kováts Andor gyógyszerész 1936-ban vette meg azt a házat Jakab Béla Zoltánné pókai birtokostól. A földszinten rendezte be SAS-hoz címzett patikáját, és az emeleti lakásba költözött be családjával. Kováts Andor a volt Torda-Aranyos megyei Gerendkeresztúron született, református papi család gyermekeként 1891-ben. A nagyenyedi kollégiumban tanult. 1914-ben szerezte meg gyógyszerészi oklevelét a budapesti egyetemen, és másnap már katonai szolgálatra kellett bevonulnia. Boszniába vitték. Tuzla városában megismerkedik egy Lengyelországból odatelepedett német bányaigazgató családjával. A családban volt két leány. Az egyiket feleségül veszi, a másik akkor harmadéves orvostanhallgató nő eljön velük ide a háború befejezése után.

Hosszabb állástalanság után Kováts Andornak sikerült bérbe vennie a bánffyhungyadi gyógyszertárat, és forgalmát pár év alatt fellendítenie. Készített szépítőszereket, orvoságokat. Közismert Mária-kréme főleg szász vidékeken volt keresett. Tablettázó gépét ma is használja az egyetem gyógyszerészeti kara.

Meggyűjtött pénzéből, valamint hosszúlejáratú bankkölcsonból megvette a szomszéd házban működő SAS gyógyszertárat, és áttelepítette az ő házába. A bankadósság utolsó részletét Kováts Andor halála után, 1949-ben fizette ki a család. A sógorasszony átiratkozott a gyógyszerészetre, elvégezte és férjhez ment egy kollégájához. Pár évig mindketten itt dolgoztak, aztán Váradra mentek.

Kováts Andor hivatásnak tekintette foglalkozását. Rövid idő alatt gyógyszertárát Erdély egyik legjobban felszerelt és szépen berendezett gyógyszertárává tette. Elsősorban gyógyszerész volt, másodsorban mindenütt segíteni akaró tevékeny ember, és harmadsorban a vizek akkor már kezdődő szennyeződése ellen harcoló környezetvédő. Már 1936-ban beválasztották a Kollégium elöljáróságába, a kolozsvári színház igazgatóságát átvevő báró Kemény János író helyébe. A második világháború utáni nehéz helyzetben minden kollégiumi szegény tanulónak küldött egy csupor tejet és egy darab kenyeret a gyógyszertár államosításáig. Gyógyszertárában családi szellem uralkodott. Három alkalmazottja fiát taníttatta közép- és főiskolában. Házában helyet adott a „Szentpéter” halászegyesületnek. Mint megyei halászati igazgató, kifogatta a halászegyesülettel a gyengébb minőségű halat, a paducot. Eladatta a piacon és árából nemes halat (pisztráng ikrát vetetett), pontyot telepített.

A korai halál sajnos már 1948-ban elvitte. Felesége 1964-ben követte az örök élet honába. Két fia született, a nagyobbik: Andor (született 1920-ban és meghalt 1983-ban) a régi központi gyógyszertár vezetője volt. Az ő fia, András, művészettörténész Kolozsvárt, az Akadémián dolgozik és a Képzőművészeti Főiskolán tanít. Kisebbik fia, György, 1932-

ben született, és a helyzet változása miatt nem lehetett gyógyszerész, vegyész lett, felesége Polgár leány. Leánya, Judit Magyarországon orvosnő.

Kováts Andor egyik testvére, László, Kós Károly jó barátja, Kuncz Aladár halála után az Erdélyi Szépmíves Céh főszerkesztője lett. Magyarországon halt meg.

Köszönetet mondok értékes adataiért Kováts Györgynek, Kováts Andor kisebbik fiának.

BALOGH JÓZSEF VASÖNTŐ HÁZA
és környéke
volt Mikszáth Kálmán, ma Artei utca 1. szám

A Művészet azaz Arta mozi oldalán a Köteles Sámuel utca felé haladva, a vendéglő után, gépek zaját halljuk. Itt működik Balogh József vasöntődéje, s ennek folytatásaként szép emeletes ház a család otthona.

Ugyanezen az oldalon, fennebb Izsák Márton szobrászművész, a Művészeti Középiskola volt igazgatója, aki a kollégium előtti téren a két Bolyai szobrárt készítette Csorvássy Istvánnal, emeletes műtermet épített magának. Baloghék műhelyével szemben, az utca másik oldalán egy sok kicsi ablakos emeletes házat láthatunk. Ezt Radó Sándor városi mérnök építette az 1920-as évek elején. Háza minden lakójának külön szobája volt. Ebben a házban mutatott nekem Hints Miklós, a későbbi ügyvéd, 1924-ben negyedik gimnazista koromban akkor még városunkban ritkaságnak számító rádiókészüléket.

A Radó Sándor háza melletti téren, amit ma Egyesülés, Unirea térnek neveznek, a 30-as években még állt egy hosszú, zsindeyes, 1700-as években épített ház – sok szilvafa közt. A múlt század hatvanas éveiben a házban lakó kollégista fiú talált kertjükben egy gepida kardmarkolatot, amit bevitt a kollégiumba.

Az 1920-as években Karácsonyi János nagyváradi törté-

netíró, címzetes római katolikus püspök, tanulmányt írt *Gepidák Erdélyben* címmel. Ebben nagy vásárhelyi gepidateleülésről beszél, a Vásárhelyhez közel levő Vácmány hegy és Rigmány falu gepida eredetű nevééről. Valószínűnek tartja, hogy a *lámpa* szót is ők terjesztették el ezen a vidéken. A régi házat a tulajdonosok eladták a vármegyének, mert az 1880-as években oda akarták építeni az új vármegyeházát, ezért parkosították a teret, és lebontották a régi házat.

Balogh József vasöntő családból származik. Édesapja is városunk szülőtte volt. A mai vajgyár helyén működő Transilvania vasgyárban tanult és dolgozott. Annak csödbemetele után Meggyesfalvára járt Nussbaumék műhelyébe, mint vasöntő.

1939-ben műhelyt nyitott a Sörház utcában. A Farkas József által 1941–42-ben szerkesztett és összeállított *Marosvásárhelyi Almanach* így közli reklámját: „Balogh József vasöntőde, Szász Béla vas- és fémcsiszolda és ollóüzem. Marosvásárhely, Sörház u. 2.”

Balogh József nem tartotta sokáig ezt a műhelyt, mert megvette a Mikszáth utcában megszűnt Kohn Márton-féle szeszfőzde területének egy részét, ott műhelyt rendezett be magának, és pár év múlva házat is kezdett építeni.

Vasöntőnek nem került városunkban elég állandó munka ebben az időben. Vidékre jártak vasútállomásoknak, üzemeknek 2-3 hétig tartó munkákat végezni. Itthon üzleteknek, úgynevezett „commerce” sorozatban gyártható árukat, háztartási eszközöket, például ollót, kályhalapot stb. készítettek.

1944 után gyárok, fűrészüzemek rendeltek náluk olyan alkatrészeket, amit készen nem lehetett kapni.

1954-ig mint kisiparosok működtek, majd idősebb Balogh Józsefet oktatónak nevezték ki a szakiskolában. Az ő műhelyében képezték ki az öntőket. Akkoriban sok gázégőt készítettek téglagyáraknak és falvakba a földgáz bevezetésekor. Idősebb Balogh József 62 éves korában hirtelen meghalt. Megszűnik műhelyükben az oktatás. Ifj. Balogh

József a Kollégium elvégzése után apjánál tanulta ki mesterségét, vezeti tovább a műhelyt. Szövetkezeteknek, vállalatoknak dolgoznak megrendelésre.

1990 után az öntöde önálló vállalattá válik. Régi ismerősök rendelnek tőlük hiánycikkeket. Balogh József leánya Bécsbe ment férjhez egy elektromérnökhöz. Veje révén kapcsolatba került osztrák villamossági cikkeket gyártó vállalatokkal. Közlekedési és utcai világító lámpákhoz alkatrészeket gyártanak Ausztriába. Kéthetenként viszik termékeiket teherautóval. A kiszállított termékeknek feltétlen jónak és hibátlannak kell lenni. Legfontosabb azonban a határidő. Ha hétfőre kell átadni az árut, vasárnap estére Bécsben kell lennie a teherautónak. Botladozik a nyersanyag beszerzés, keveset termelnek az itteni gyárak. Nehéz fenntartani a munkamenetet, nehéz szinten maradni. Kiváló munkás-gárdája családtagként dolgozik vele, és részt vesz minden gondjában, bajában.

Balogh József állandó kapcsolatban van a képzőművészekkel, a szobrászokkal. Ő öntötte Bernády György nemrég felállított szobrát is. Lakásán sok, műhelyében öntött dísz tárgyat őriz.

Balogh József vállalata családi vállalkozás. A férj intézi a termelést, a feleség a könyvelést, a hivatalos ügyeket.

Kívánjuk tudjanak boldogulni saját érdekükben és közösségünk javára.

Köszönetet mondok Balogh Józsefnek adataiért.

A PAPP-PALOTA *Rózsák tere 45. szám*

A Főtér azaz, Rózsák tere 45. szám alatt egy kétemeletes díszes palotát csodálhatunk meg, melyet Papp László és fia, Zsigmond hajdani kereskedők építtettek a múlt század utolsó évtizedében, a Bolyai utca, azelőtt Nagy-köz sarkán. Keresztes Gyula építésmérnök, városunk műemlékeinek legkivá-

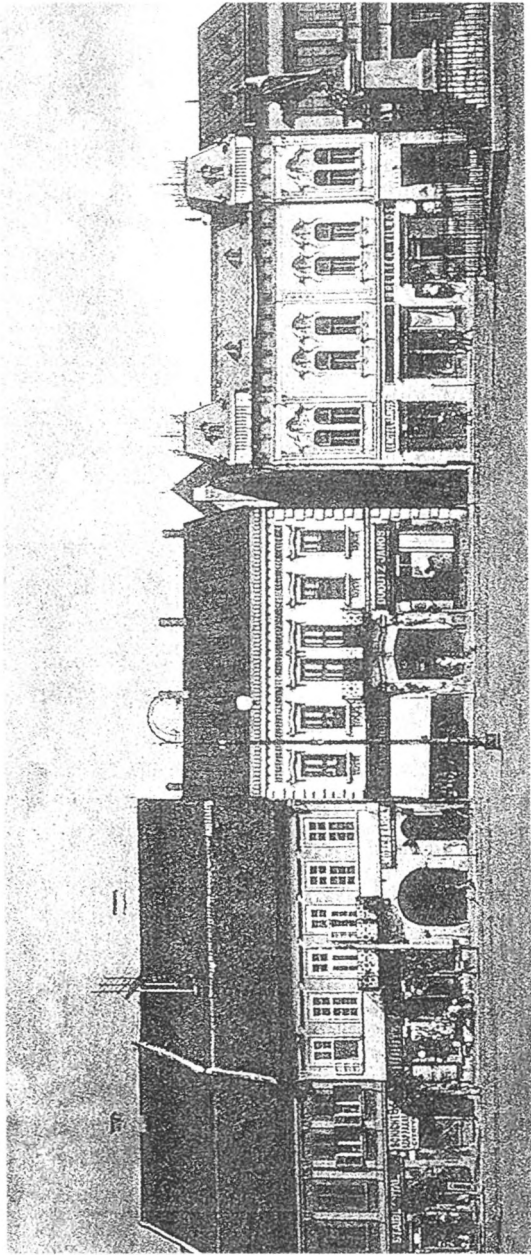
STAIBL ANTAL KIZÁRÓLAGOS FESTÉKÜZLETE
Alapítattott 1857.
Rózsák tere 55. szám

Városunk műemlék házainak legkiválóbb ismerője – Keresztes Gyula – szerint a Főtér 55. szám alatti egyemeletes Staibl-ház állt már a XVIII. század végén.

Emeleti termeiben a Királyi Tábla irodái működtek. Itt dolgozott Aranka György, aki megszervezte 1793-ban az Erdélyi Nyelvmívelő Társaságot, aminek elnöke br. Bánffy György, erdélyi kormányzó és titkára Aranka György lett. Ugyancsak Aranka György indította be az Erdélyi Kézirat Kiadó Társaságot. Kéziratgyűjteménye, ami akkor a legnagyobb magángyűjtemény volt, az Erdélyi Múzeumba került.

A ház díszes homlokzata, az ablakok ízléses foglalata bizonyítja az építő pallér fejlett szépérzékét. Az épület hátra nyúlik a telek végéig. Keresztben is beépítették az udvart. Staibl Antal megvette a házat és földszintjét üzletnek és raktárnak alakította át. A tetőcsatorna magasságában kék golyót tétetett cégérül. Példáját követte később a Fritschék festéküzlete piros golyóval, a volt 58. szám alatt.

Staibl Antal és utána fia, Ferenc, alatt jól ment az üzlet. Sajnos, 1912-ben Staibl Ferenc korai halála után nem volt, aki tovább vezesse, be kellett zárniuk. Staibl Ferencnek három gyermeke maradt, mind tüdőbajban szenvedtek. Ferenc tehetséges hegedűs volt, 20 éves korában halt meg. Erzsike Olaszországban próbálta magát gyógyíttatni, ott férjhez is ment, és pár év múlva elhunyt. A harmadik, Miklós a költészet szerelmese volt, anyja, Bodoni Anna családnevet használva S. Bodoni Miklós néven írta költeményeit, melyek a *Pásztortűzben*, az *Ellenzékben*, a helyi *A Ma* című hetilapban és máshol jelentek meg. 1925-ben kiadta első kötetét *Húsz éves arcom* címmel. Később még egy kötetet, a *Haláltáncot* jelentette meg. Gyógyulást remélve feleségével ő is Olaszországba ment. Ott vitte el 26 éves korában a szárazbetegség – a tüdőbaj. Felesége hazajött két kisleányával. A pár évvel

Főtéri részlet a Staibl-házzal

ezelőtt elhunyt Szépréti Lilla, aki házukban lakott, szépen emlékezett meg róla a Vörös Zászlóban 1971-ben.

Városunkban él S. Bodoni Miklós költő 87 éves özvegye – Edith, leányával és két unokájával, a másik leánya – Judit – pedig Gyergyószentmiklóson lakik három gyermekével.

Staibl Antalnak volt egy fia, Andor, aki mérnökként a Művelődési Ház, a Kultúrpalota építésénél dolgozott. Leánytestvére Mária, Székely Károly szobrászművészhez ment férjhez, aki elkészítette és felállította Rákóczi fejedelem szobrát a Kossuth utcában, 1907-ben.

A Főtér 55. és 54. számú házainak emeletét hátul az udvar felett híddal kötötték össze velencei módra. Az 54. számú házban Dudutz Antal Fekete Kutya-hoz címzett nagy élelmiszer- és fűszerkereskedése volt. Ma az Állami Gazdaságok boltja működik ott.

Staibl Antal halála után a megszűnt festékküzet helységeit Hints Zoltán gyógyszerész bérelte ki. Hints Zoltán régi vásárhelyi családból származott, Kolozsvárt végezte az egyetemet és doktorált a gyógynövényekből, miként városépítő polgármesterünk Bernády György is. Hints Zoltánnak 1897-től volt már gyógyszertára a plébánia mellett. Staibl Antal halálakor központibb helyre helyezte át a patikát. Jelvénye az Aranyszarvas volt. Előkelően rendezte be. A fogadó részlegben leülhettek, újságot olvashattak a kedves vevők. Egy-egy pohárka ánizsos és köményes likőrrel, ún. *aqua carminatával* kínálták őket. Társaság kedvelő ember lévén mindegyre átment a szemben levő Apolló-palotába, a Kaszinóba, beszélgetni vagy sakkozni, ellenőrzés nélkül hagyván gyógyszertárát. A 20-as évek végén két fiatal jó gyakorlati érzékű gyógyszerész: Dávid János és Kovács Andor nyitottak gyógyszertárat a főtéren. Nem tudván velük versenyt tartani, kénytelen volt eladni gyógyszertárát Kővári Józsefnek, aki a II. világháborúból nem tért vissza.

Hints Zoltán családja szerette a gyógyszerészetet. Két leánya gyógyszerészhez ment férjhez, és fia, Ádám gyógyszerész lett. A harmincas években, mivel itthon nem kapott

állást szakmájában, a Szív utcában Péterffy Károly kollégájával egy kis vegyi üzemet létesített, ahol cipőkrémet és különféle kenőcsöket stb. gyártottak. Aztán Alsójárára, majd Dédára ment gyógyszerésznek. Az államosítás után Mezőbándra került. Barátságos, segítőkész ember volt. Ő harcolta ki a 60-as években Mezőbándon a középiskolai osztályok felállítását román és magyar nyelven. Ott érettségizett a fia is: Miklós-István, aki gyógyszerészeti technikumot végzett, és a főtéri nagypatikában dolgozik.

1991-ben a gyógyszertárak magánosításakor Sipos Cornel közismert helyi orvos Mioara nevű felesége kapta meg ezt a gyógyszertárat. Jelvényük: a földgolyó terhét cipelő Atlas.

Köszönetet mondok adataiért özv. Bors Albertné Staibl Editnek és Hints Miklós Istvánnak.

A NEMZETI BANK

Bolyai utca 2. szám

A Bolyai utca 2. szám alatt magas, ízléses épület simul a Papp-palotához. Századunk első éveiben építették. A Nemzeti Bank működött benne 1962-ig. Akkor készült el a Főtér 50. szám alatt a modern, üvegfalás bank-épület. Oda vitték át a Nemzeti Bankot. A Bolyai utcai szép épület azóta a Mezőgazdasági és Beruházási banknak ad otthont.

Városunk iskolaváros volt. Tanult iparosai, kereskedői virágzó üzleti életet teremtettek. Üzemeket, gyárakat várásoltak elő már az első világháború előtt. Az ipar és kereskedelem virágoztatásához pénz, hitel kellett. Erről gondoskodtak a hitelintézetek, a bankok. Kölcsönt adtak, forgatták a pénzt, és jól fizették alkalmazottaikat. A bankfiú, a banktisztviselő a társadalom krémje volt, a lányos anyák óhajtott vőjelöltje.

Több bank működött nálunk már az első világháború előtt, s azután is alapítottak egyet-egyét. A városi lakosság életében betöltött fontosságuk szerint sorolom fel őket:

sodik felében induló csendes gazdasági fellendülés alatt elég jól kezdett menni, mert jól dolgoztak és nem drágán. A 40-es évek elején a nagy állami és szövetkezeti építkezések bőven ellátták munkával. Ő építette többek között a Dózsa György utca elején a volt Hangya székházat, ahol most a helyi újságok szerkesztősége székel. Magának is felhúzott egy szép házat a Cuza Voda 75. szám alá, közel a piachoz. Háza homlokzatára domborműként felvésette két kislánya képét. A házat eladta az államosítás előtt. Amikor szövetkezetbe tömörítették a városunkban akkor élt 500-nál több építómunkást, Farkas Jóskát választották meg a szövetkezet vezetőjének. Pár év múlva a nagy építkezési vállalat felszívta a szövetkezetet.

Szegény Farkas Jóska 70 éves sem volt, mikor a kegyetlen rák elpusztította. Felesége és három leánya siratta. Nemrég elhunyt Marosi Péter író is Kolozsvárt. Marosi Barna a Duna tévé alelnöke, a fia, Péter pedig bemondó.

Köszönetet mondok Marosi Barnának az értékes adato-
kért.

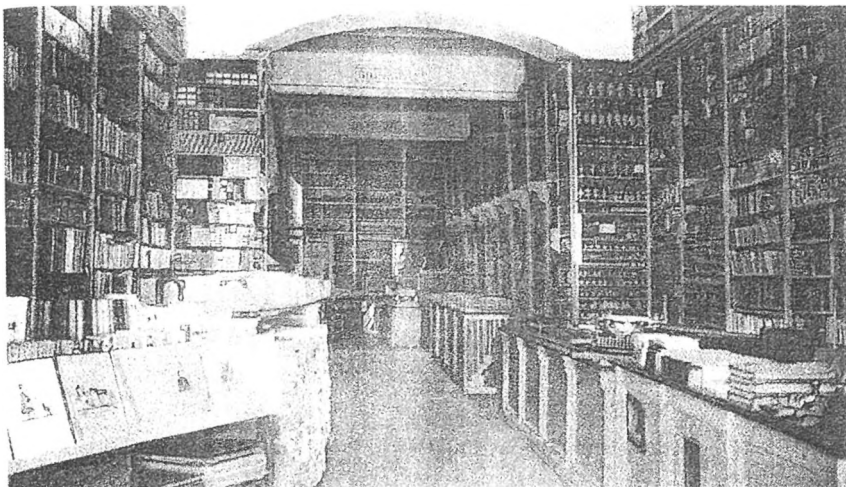
RÉVÉSZ BÉLA HÁZA

Köteles Sámuel utca (volt 14) 10. szám

Révész Béla 1908-tól a harmincas évek végéig városunk legjelentősebb könyv-, papír- és zenemű kereskedője volt. Köteles Sámuel utcai házát századunk elején építtette módosan, átvéve nyugati újításokat. Földszintje közepén fogadószoba, mellette kisebb helységek. A személyzeti lakásnak is volt külön fürdőszobája. A konyha és ebédlő közé szagtalanító szobát iktattak be. Díszítésképpen teteje favázás.

Révész Béla és felesége meghaltak a harmincas évek végén. Örökösök eladták a házat Lázár Kálmán gyergyószentmiklósi kereskedőnek, akinek utódai változtattak a belsején, majd eladták az egészet.

Révész Béla könyv-, papír- és zenemű kereskedése haj-

Révész Béla könyvkereskedése

danában a Széchényi tér, ma Rózsák tere 17. szám alatt működött, ahol a nagypatika van. Üzletét nagyvonalúan rendezte be. Asztalkák és karosszékek várták a tisztelt vevőket, hogy kényelmesen nézegessék a könyveket és folyóiratokat. Iskolás gyermekek jártak oda az első világháború után divatba jött új táncok zenéjét hallgatni. Pl. Jöjjön nagysád simmit járni, Bizsereg a vérem, nem bír várni, Az én babám egy fekete nő, a szeme fényes fekete kő, majd Kicsike vigyázzon, egyszer nagymama lesz stb. Opera-részletek is voltak már lemezen. Vették is. Lehetett itt előfizetni külföldi újságokra, folyóiratokra. Társas utazásokat is rendeztek, főleg Olaszországba.

Révész Bélának nemzetiségileg magyarok, vallásilag neológ-zsidók voltak. A harmincas években a városunkban tartott egyetemista kongresszuson a vasgárdista diákok betörték az üzlet kirakatát. Kihordtak egy csomó magyar könyvet, és elégették az utcán. A járókelők szomorúan nézték. A negyvenes évek elején Nagy Dénes volt kereskedelmi iskolai rajztanár, festőművész vette át Révész Béla utódaitól a könyvkereskedést és tartotta, amíg lehetett.

Révész Béla felesége jómódú bécsi családból származott, és rokoni kapcsolatban állt Szénássyékkel, Magyarország legnagyobb fűzetgyártó vállalatának tulajdonosaival. A nemzetközi helyzetet bizonytalannak ítélve, Révész Bélának kivették pénzüket a bankból, és 1936-ban üzletükre emeletet húztak. Benne jó és olcsó szállodát, a Hargita Szállót indították be.

A telken, hátul az udvaron volt a nyomda, minek vezetője a Debrecenben született Morvai Zoltán volt. Nyomdászsegédként beutazta Európa nagy részét. Aztán Debrecenben folytatta mesterségét. Már tanuló korában írt verseket, tárcákat debreceni és nagyváradai lapokba. 1903–1906 között szerkesztette a *Csokonai-lapok* című irodalmi és kritikai folyóiratot. Aztán Vásárhelyre jön. Feleségül veszi Révész Béla leánytestvérét, és átveszi a nyomda vezetését. 1912-ben már itt adja ki a *Haladás* című irodalmi hetilapot.

1924-től előbb a *Tükör*, majd az *A ma* című politikai hetilapot szerkeszti. 1924-ben létrehozza az Erdélyi Könyvbarátok Társaságát. Debrecenben novellás köteteket és vígjátékokat adott ki, Vásárhelyt pedig két regényt és egy vígjátékot. Különösen népszerű volt nálunk a *Trubadour* című, 1913-ban megjelent regénye, amit később zsebkönyv alakban ismét kiadtak. Tagja volt a Kemény Zsigmond Társaságnak és elnöke az Újságíró Egyesületnek.

Morvai Zoltánnak két fia volt. A nagyobbik érettségi után Szénássyékhoz ment állásba, a kisebbik református pap lett. Bánffyhunyadra került, és írogatott a *Hétbe*. Révész Bélának három gyermekük volt: Imre, Endre és Klári. Imre sajnos gyermekparalízis miatt sánta maradt. Érettségi után apja Franciaországba küldte a szállodaipart tanulni. Itthon zenében és nyelvekben képezte magát. Amerikába szeretett volna menni dzsessz-zenészek. Unta négy fal közt intézni a Hargita szálló egyhangú ügyeit. Baloldali beállítottságú volt, mint akkor sok haladó szellemű ember. Feleségül vette Metz István orvos elvált feleségét, aki a Kollégium épületében tartott cukrászdát. A nyilasok hatalomra jutásuk után nem-sokára elvitték őket, mint vagyonos és ellenállást szervezni képes tanult embereket. Elpusztultak valahol. – Öccse, a festő Endre, külföldön rejtőzködött a nehéz idők alatt. A háború után hazajött, elvett egy mutatós fodrásznőt és pár év múlva Izraelbe mentek. Leánytestvérüket, Klárit a nagy tömeggel vitték el. Életben maradt, szerinte hála kendőjének, amit megvizezve fejére borított a tűző napon a hosszú névsorolvasások alatt. Hazajöve férjhez ment Hermann doktorhoz. Elvégezte Kolozsvárt az egyetemen a francia szakot, és a hatvanas években elmentek Izraelbe.

Révész Béla öccse, Ernő, nagystílusú üzletember volt. Könyvkereskedést nyitott a főtéren, ahol a Romulus Guga könyvesbolt van. Kölcsönkönyvtárat tartott fenn. Elő lehetett fizetni nála külföldi újságokra. Fülléres gyorsot, olcsó közvetlen vonatot indított külföldre nevezetesebb események alkalmával. A háború elől Dél-Amerikába ment. A háború

után megjelent Pesten, mint a Holland-Magyar Repülőtársaság elnöke. Eljött egyszer haza is körülnézni. Ajándékot is hozott volt alkalmazottainak.

Révész Bélának volt még egy ügyvéd öccse, Ödön, aki Pestre ment a harmincas években.

Köszönetet mondok az értékes adatokért Filep Istvánnak és Antal Editnek, akik kapcsolatban voltak Révészékkal.

A TELEGDY ÜGYVÉDEK HÁZA

Bolyaiak tere 9. szám

A Bolyaiak tere 9. szám alatt díszes homlokzatú emeletes ház áll. Földszintjén két nagy ablak balra, két nagy ablak jobbra, középen nagy kapu; az emeleten két nagy ablak balra, két nagy ablak jobbra, középen magas erkélyajtó. Bustya Lajos, városunk kiváló építőmestere építette a múlt század végén családjának. A Telegdy testvérek 1926-ban vették meg. A Telegdy család Szilágysomlyóról való, ott volt fűszerkereskedésük.

„Cukor-kávé-tea-rum/ Gyertya és petróleum” – olvasták a kirakatban a járókelők. Bibliát és énekeskönyvet is árultak, ezért „Bibliás Marcinak” mondták vevői.

Vásárhelyre a század elején jöttek, hogy közelebb legyenek az itteni rokon Korbuly és Bogdánffy családokhoz. Öt gyermekük született: Lajos, István, Márton, Annus és Ilonka. A fiúk a Kollégiumban érettségiztek, majd jogot végeztek. Annus Bártfára ment férjhez, Ilonka tanítónő lett. Lajost bírónak nevezték ki Kézdivásárhelyre. 1918 után Pestre ment, s a kúriai bíróságig vitte – ami bajt is okozott 1944 után. Az eleven István ügyvédi irodát nyit. – Márton tisztviselő lesz a városnál. 1918 után onnan kikerül, és bátyjához megy az irodába, miután egy évet Bukarestben tölt román jogi nyelvet tanulni. Belép még az irodába István Mihály, a Kollégium volt erénydíjas, végig tiszta jeles növendéke. Alkalmazták még Roman Iov ügyvédet is. Itt gyakornokos-

Köszönetet mondok az értékes adatokért Ovits Tibor érdemes edzőnek és dr. Boga Kálmán, valamint dr. Chifor Titus orvosoknak.

A PATROVITS-VILLA

Borzești volt Zichy Mihály utca 7. szám

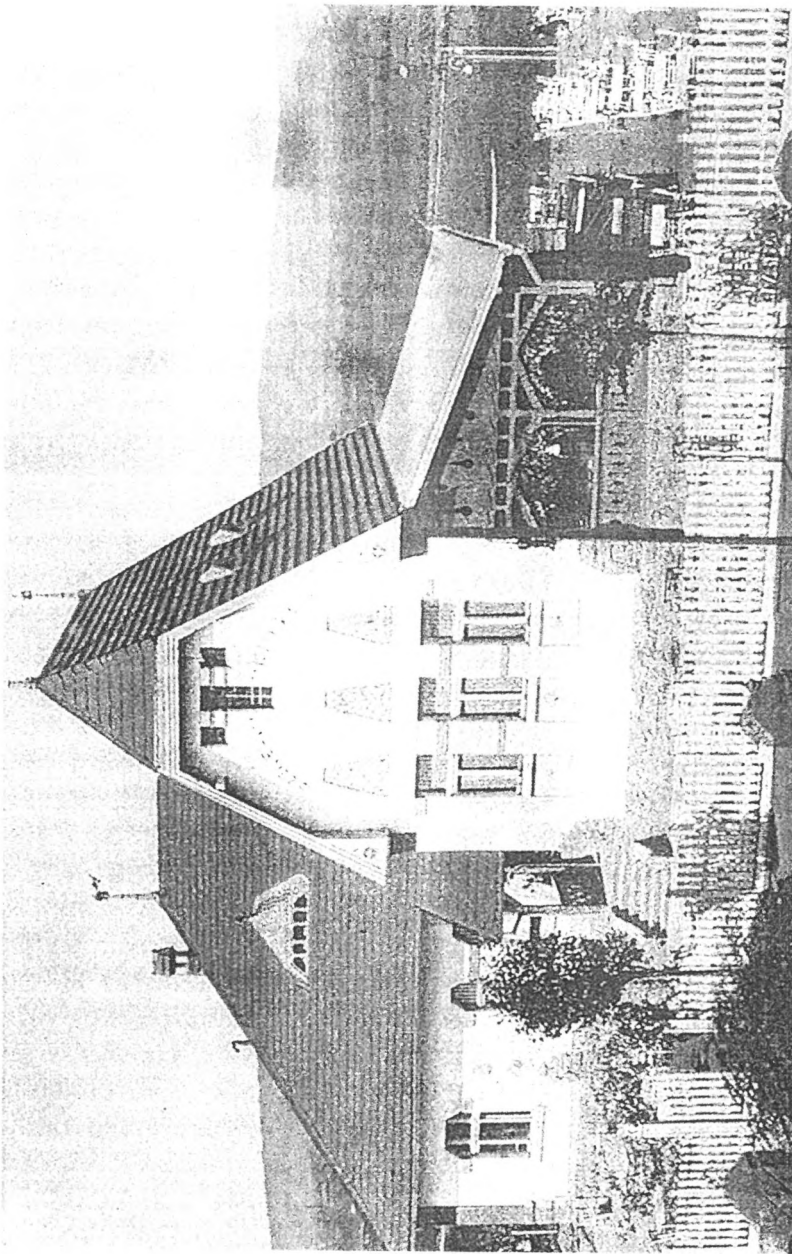
A Patrovits-villa a Tisztviselő telepen van, a Somostető alatti fennsíkon, az 1910–1912 között épített villanegyedben, a Borzești volt Zichy Mihály utca 7. szám alatt. A villákat kedvező pénzügyi feltételek mellett építették, és többségét az akkor városunkban dolgozó Thoroczky Wiegand Ede tervezte.

A Tisztviselő-telepre rövid, de meredekebb úton, a Ștefan cel Mare – Gecse Dániel utcából a Bradului – Munkácsy Mihály utcán lehet feljutni, vagy kerülő úton a két temető között a Kálvária úton. A telep utcáit a költőkről: Kölcsey Ferencről és Berzsenyi Dánielről; és festőkről: Munkácsy Mihályról és Zichy Mihályról nevezték el. Szép a kilátás a Tisztviselő-telepről, de még szebb a fennebb levő Somostetőről, ahonnan tiszta időben a Fogarasi-havasok üvegcsipkének tetsző csúcsait is láthatjuk. Kérték is képzőművészeink a 60-as években, hogy létesítsenek művésztelepet a jedit oldalán, építsenek oda minden művésznek egy kicsi házat és a Tolnai ítélmester Bolyai utcában most is omladozó műemlék házát alakítsák át állandó kiállító teremnek. Elfújta a szél a jámbor óhajt.

Az eredeti tisztviselő-telepi lakosok közül már csak a Patrovics, az Ugray és a Csipkés család leszármazottai élnek a hegyen. Néhánynak a szíve nem bírta a napi kétszeri le-fel utat. Első halottjuk Illyés Lőrinc táblabíró, Illyés Kinga nagyapja volt 1915-ben.

Az emeletes, 8 szobás Patrovits-villát, városunk első központi fűtésű magánházát Patrovits Kálmán építész mérnök építette 1911-ben. Telefon is volt benne, hívószáma 381.

A Thoroczky Wiegand Ede tervezte Székely-kioszk

Városunk akkori telefonhálózata modernebb volt, mint a nagyobb Kincses Kolozsváré.

Patrovits Kálmán 1880-ban született. Apja vasúti mérnök volt. Az akkor indult Katolikus Gimnázium első évfolyamában érettségizett 1898-ban. Ő is mérnök lett. A nagy telket, ahova a villát építette, ő vette, gazdálkodott is, lovakat és teheneket tartott.

A villa beosztását, berendezését, menyasszonyával, a múlt század végén Régenből városunkba jött Wagner nagykereskedő leányával, Irénkével együtt tervezték. Mivel Irénke alacsony volt, az ablakokat 80 cm magasra tették, hogy tudjon jól kihajolni, és úgy állították be, hogy a nap minden órájában legyen egy napsütötte szoba, ahol festegethessen a kicsi feleség. Gyöngédség és szeretet jellemezte a családot. A kicsi feleség nagy összetartó erő volt. A házban lévő bútorokat Patrovits Kálmán maga tervezte, és Vigh István, a Kultúrpalota berendezését készítő műasztalos készítette el. Sokan megcsodálták annak idején a kis helyre összerakható 48 személyes tálalóasztalt, és a két méter magas ingaóra szekrényét. Ő tervezte a Teleki-téka kapujára kifüggesztett baglyot is.

Befejezve villája építését, Patrovits Kálmán eljön a vasúttól. Önállósul, társul Péterfy Dénes mérnökkel, a múlt században híres kibédi Péterfy Károly filozófus leszármazottjával. Wagnerék főtéri nagy emeletes házában tartják irodájukat. Jóllehet kilépett a vasúttól, ahol 320 hidat és sok kilométernyi vasútvonalat tervezett, nem mentették fel a katonaságtól, és végigharcolta az első világháborút. Habár erős és edzett ember, kiváló evezős és jó teniszjátékos volt, évekig érezte a harctéri szenvedések hatását. Hazajöve újrakezdi a munkát, és megpályázik más erdélyi városokban kiírt építkezéseket is. 1921-ben megnyeri az oláhláposi Sztojka-fürdő építésére kiírt pályázatot. Tervei szerint építették az oravicaai állami gimnáziumot. Ő építette a csíkdánfalvi római katolikus és a marosvásárhelyi unitárius templomot, az aradi minoriták Bolyai utcai bérházát, a cukorgyári mun-

káslakásokat és sok magánlakást; Kolozsvárt a Reich Áruház épületét és a Dermata gyár lakótelepét. Pontos munkát végzett elfogadható áron, ezért szakmájában megbecsülték, tekintélye volt országszerte.

László fiát 11 éves korában a skarlát elragadta. Aztán született három leányuk: Mária, Ágnes és Irén. Mária Vitályos Iván ügyvédhez ment férjhez. Van két fiuk, András orvos Nyárádgálfalván, két leány apja, és Iván, fogorvos Berettyóújfalun, két fiú apja. Ágnes férje, Kelemen Zsombor építésmérnök építette a szabadi úti református templomot, ahol esküvőjüket is tartották. Néhány éve meghalt. Zsombor nevű fogorvos fia és Csilla nevű tanárnő leánya városunkban élnek. Irén ura, Egyed Béla orvos, Pesten halt meg két éve. Van egy fia és egy leánya.

A Patrovits család hajdanában szerepet játszott városunkban. A családfő szaktekintély volt. Előadásokon, mulatságokon, a Kultúrpalotában, a Transsylvania színháztermében egy páholyt mindig családjuk töltött meg. A második világháború után zord idők következtek. Államosítják a főtéri Wagner-féle nagy házat, elveszik Unumájbeli tanyájukat, melynek szélmentes völgyében teremtek a szelíd gesztenyefák. Villájukat 300-nál több munkás kérésére nem államosították. Megmaradt otthonuk.

A családfő meghal 1952-ben. A 60-as években elveszik nagy kertjüket. Kereskedelmi iskolát építenek helyébe, hogy sisonkázzanak a tanulók a télen mindig jeges Munkácsy utcán.

Pár évvel ezelőtt, 91 éves korában meghalt Irén néni, a család összetartó ereje. Most Mária a rangidős, a nagyasszony a házban. Irányítja az unokákat, fogadja a hazalátogató rokonokat.

Köszönetet mondok értékes adataiért özvegy Vitályos Ivánné, Patrovits Máriának.